

SZELESTEI N. LÁSZLÓ

Sélyei Nagy Ignác székesfehérvári püspök két imakönyvéről

(1780, 1789)*

Fejér György 1789-ben, Sélyei Nagy Ignácnak, a székesfehérvári egyházmegye első püspökének a halálára írt, valószínűleg Faludi Ferenc VI. eclogájára rájátszó *Pásztor dal*ában az egyik pásztor (Titirus) kiemeli a püspök ragyogó jámborságát, istenes életét, (lap alatti jegyzetben bizonyítékként annak Muratori-fordítását említi meg), továbbá azt, hogy a műzsák is kedvelték (itt a jegyzet: „A Magyarországi Mindenségnek sokáig viceprezesse volt. Vannak több magyar munkái: úgymint az Oltáriszentségről, a Szentháromságról s. a’ t. Most is egy munkája vagyon ugyan ezen sajtó alatt, melynek ez a címje: A kereszténynek ajtatossága és hitbéli tanúsága, melyben röviden megmagyaráztatik minden, ami üdvösségre szükséges. Pozsonyban.”).¹

Vajon csak az elhunyt püspököt dicsérő szokásos túlzásokról van szó, vagy az elhunyt püspököt ténylegesen kedvelték-e a műzsák is? Hova helyezhetjük irodalmi tevékenységét? Olyan korban élt, amikor a katolikus egyházat megújítani akaró törekvések és a bécsi jozefinista reformok egymásnak feszültek. Ha fejlődéselvű irodalomtörténet-írásunk koordinátáira figyelünk, (és azt elfogadjuk), a műzsák kedvében lelkiismereti irodalom művelésével a 18. század végén már kevésbé lehetett járnai.

Sélyei Nagy Ignác (1733–1789) személyéről, szerepéről többen írtak már. A püspökség felállításának 100 éves évfordulóján Pauer János latinul kiadott művében² protokolláris és reprezentációs forrásszövegeket is közzétett. Nem mulasztotta el megemlíteni a püspök 1763-ban megjelentetett Muratori-fordítását,³ a papi utánpótlás érdekében tett intézkedéseit, egyházlátogatásait, építkezéseit. Hívei vallásosságának növelése érdekében kongregációkat alapított, pásztorleveleivel irányított. Az egyházmegyei Oltáriszentség társaság számára kézikönyvet adott ki.⁴ Szerette a magyar nyelvű irodalmat.⁵ II. József reformjai súlyosan korlátozták tevékeny-

* A szerző az MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport vezetője.

¹ FEJÉR György, *Méltóságos és Főtisztelendő Sélyei Nagy Ignác úrnak [...] emlékezete [...] Sz. András havának [!] 12. napján*, 1789, Pozsony, Landerer, 1789.

² PAUER, Joannes, *Historia Dioecesis Alba-Regalensis ab erecta sede episcopali, 1777–1877*, Albae-Regiae, 1877, 210–294.

³ *Laminus Britaniusnak, vagy MURATORIUS Lajos Antalnak [...] a keresztény embernek való-ságos áhítatosságáról költ munkája*, Eger, Bauer, 1763.

⁴ *Az Oltáriszentséget szüntelen imádó ájtatos Társaság Székes-Fehérvári Püspökségben*, Pest, 1780, 8-o.

⁵ PAUER 1777–1877, i. m. 291.

ségének irányvonalát.⁶ Az egyházmegye számára katekizmust írt.⁷ Ragaszkodott ahhoz, hogy hívei kezébe a püspökük által írt vagy kijelölt katekizmus kerüljön, s ne a központi állami hivatal általi reformelképzelések szellemében készítettet.⁸ Az 1877-ben kiadott emlékkönyv szerzői forrásközlés nélkül, röviden ismétlik a Pauer által írtakat.⁹ Az 1970-es évek végén Németh László foglalkozott Nagy Ignác alakjával,¹⁰ levéltári forrásokat is használva, több ponton példákkal illusztrálta, hogy II. József mely intézkedéseivel értett egyet, mit és miért kritizált. Értelmezte Nagy Ignác távolmaradását a Bécsbe érkező pápa fogadására utazott magyar püspökök közül. Beiktatása után fél évvel már egyházmegyei katekizmust juttatott el papjainak, nem sokkal később a papokat évenkénti lelki gyakorlatra kötelezte, ügyelt a világi és vallási társulatokra. Veszprémi egyházmegyei tapasztalata alapján szabályozta a szentségimádás módját, a Szentlélekről magyar és illír nyelven tett közzé kötetecskét, kézikönyvet adott az általa alapított Oltáriszentség-társulat tagjainak kezébe. Szabályozta a népének használatát, a szentmiséhez az eseményeket végigkövető éneket (*Ím arcunkra borulunk...*), vasár és ünnepnapokra a perikopaszövegeket versbe foglaló énekeskönyvet tett közzé. Szigorú rendet tartott, joghatóságának tiszteletben tartására kényes volt, a tridenti zsinat intézkedéseit betartotta és betartatta. Németh László érzékenyen elemezte Nagy Ignác viszonyát a jozefinista reformokhoz. Magyar jogi és történelmi hagyományok alapján helyezkedett szembe a Türelmi Rendelettel, holott több kérdésben is elismerte az uralkodói jogot a hitéleti kérdésekbe való beleszólásra, feltéve, hogy az nem érinti az egyház tanításának hitbeli tartalmát. A tartalmi kérdéseket is befolyásoló döntéseket helytelenítette, mert szerinte „nem szorul rá a magyar egyház más tartományok újonnan bevezetett istentiszteleteire.”

Knapp Éva 2001-ben kiadott, alapvető, barokk társulatokról írt művében sokoldalúan elemzi nagyon jelentős mennyiségű forrásanyagát, átfogó képet rajzol

⁶ *Uo.*, 219: „... mutationes gravissimae, ubi omnis muneris ratio adeo adstricta fuit, ut quaelibet administratio id non nisi agere potuerit, quod altiori loco admissum fuit.”

⁷ PAUER 1777–1877, i. m. 291: Pro scholis Catechismum ipse conscripsit, et curatoribus communicavit.

⁸ 1775-ben az Ignaz Felbinger-féle *Allgemeine Schulordnung* tervei szerint mintaiskola indult, a Felbinger által németül kiadott alapkönyveket latinra fordították (*Idea scholae normalis*, 1775; *Methodus catechisandi*, 1776; *Appendix ad methodum catechisandi*, 1777; *Prolegomena theologiae catecheticae*, 1780). A rövidebb és hosszabb, egységes, Felbinger-féle katekizmust nem fogadták el a magyarországi püspökök, élükön Migazzi Kristóffal és Eszterházy Károlyval, ragaszkodtak a korábbi katekizmusokhoz (Ezek: a Petrus Canisius-féle; Roberto Bellarmino római katekizmusa; a délnémet területeken elterjedt az Ignaz Parhamer-féle katekizmus). FINÁCZY Ernő, *A magyarországi közkutatás története Mária Terézia korában, II, 1773–1780*, Budapest, MTA, 1902, 108–116.

⁹ *Emlékkönyv a székesfehérvári püspöki megye százados ünnepére, 1877*, közrebocsátják KÁROLY János, NYIRÁK Sándor, Székesfehérvár, 1877, 170–176.

¹⁰ NÉMETH László, *Sélyei Nagy Ignác, 1777–1779 = A Székesfehérvári Egyházmegye jubileumi névtára*, Székesfehérvár, 1977, 65–75; NÉMETH László, *A Székesfehérvári Egyházmegye kialakulása (1688–1777) és első püspöke Sélyei Nagy Ignác (1777–1789) = Székesfehérvár évszázadai, 4, 1688–1848*, szerk. KRALAVÁNSZKY Alán, Székesfehérvár, 1979, 51–91.

egyebek között a társulati kiadványok tartalmi, szerkezeti és műfaji sajátosságairól.¹¹ Említi a székesfehérvári Oltáriszentség-társulatot, annak magyar és német nyelvű kézikönyvével együtt, Nagy Ignác püspököt azonban nem szerepelteti az imakönyvszerzők, -összeállítók, -fordítók között, csak a kovácsi elhunyt lelkek társulatának imakönyvének mecénásaként.¹² Szilárdfy Zoltán a székesfehérvári társulat 1780-ban kiadott magyar nyelvű kézikönyvéről azt írja, hogy azt Séllyei Nagy Ignác állította össze „sajátosan szép imáival és a társulati szabályzattal együtt”. Másolatban közölte az imakönyv püspöki címerrel ellátott címlapját és Mária Teréziának a székesfehérvári társulathoz visszaküldött tagsági kártyáját.¹³

A továbbiak alaposabb megértéséhez álljon itt még néhány vonás Nagy Ignác életrajzából. A veszprémi egyházmegyéhez tartozó Székesfehérvárott született, Padányi Bíró Márton veszprémi püspök alumnusa volt Nagyszombatban, Rómában; majd titkára, kanonokja, aztán a püspökutód Koller Ignác irodistája lett. Középről láthatta a veszprémi egyházmegyei Szentháromság társulat működését, az egyházmegye számára fontos szervezési és hitéleti kérdéseket. Rómában megismerte XIV. Benedek pápát és a reformkatolikus törekvéseket. Koller Ignác kérésére fordította le Ludovico Antonio Muratorinak a korbéli vallási életre nagy hatást gyakorló egyik lelkiségi művét a *Della regolata divozione dei cristianit*.¹⁴ Életrajzírói külön kiemelik az egyházi közigazgatásban, egyházi és állami jogban jártasságát, munkabírását.

A 18. század végén vallási felekezeteink Magyarországon is megkísérelték megújítani, jobbítani a népénekeket, gyülekezeti énekeket.¹⁵ Nem mindig volt sikeres e vállalkozás, bár kétségtelen, a szándék nemes voltához nem férhet kétség. Az evangélikusoknál és reformátusoknál racionalista irányzatú énekversek keletkeztek. A katolikusoknál az egri egyházmegyében Eszterházy Károly püspök Szentmihályi Mihályra bízta egy új énekeskönyv készítését, abban a már meglévő énekek összegyűjtésének és értékelésének, a hagyománynak nagy szerep jutott.

A székesfehérvári egyházmegyében Nagy Ignác kérésére Ányos Pál készített új énekeskönyvet, ebben tetten érhető az a szándék, mely Muratori áhítati művei alapján a Szentírást és a szentmisét igyekezett a vallási élet középpontjába állítani. Az *Énekek könyve* a szentírási perikopák versbe szedésével és a szentmisét végigkövető énekeivel tett eleget ennek. A szakirodalom már régebben megállapította, hogy ezek változatos formájú, jó zenei hatású énekszövegek, jelentős

¹¹ KNAPP ÉVA, *Pietás és irodalomkinálat és művelődési program a barokk kori társulati kiadványokban*, Budapest, Universitas, 2001 (Historia litteraria, 9), 142–168.

¹² *Uo.*, 240, 163, 57–63, 93.

¹³ SZILÁRDFY ZOLTÁN, *Mária Terézia Eucharisztia-kultuszának emlékei Magyarországon*, Magyar Egyháztörténeti Vázlatok: Regnum, 2005/1–2, 5–40; i. h.: 9, 27–28.

¹⁴ *Lamindus Britaniusnak, vagy MURATORIUS Lajos Antalnak ... a keresztény embernek valóságos áhítatosságáról költ munkája*, [ford. Séllyei Nagy Ignác], Eger, Bauer, 1763.

¹⁵ SZELESTEI N. LÁSZLÓ, *Egyházi énekeskönyveink reformja 1800 körül* = Sz. N. L., *Irodalom és lelkiség*, MTA-PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 2013 (Pázmány Irodalmi Műhely, Lelkiségtörténeti tanulmányok, 6), 75–84.

részüket átvette Szentmihályi Mihály is, de nem váltak népénekekké, esetleg eredetileg is csak a kántorok számára készültek. A *Énekek könyve* mint kiadvány sem segítette ezt, nem tartalmazott sem kottát, sem nótajelzést, énekeskönyvként való használatáról nincs tudomásunk.¹⁶

Nagy Ignác püspökké kinevezése után az új egyházmegyére kiterjedő Oltáriszentség társulatot alapított, melynek magyar és német nyelvű kézikönyve is ismert. A magyar nyelvű (*Az Oltáriszentséget szüntelen imádó ájtatos társaság a székesfehérvári püspökségben*) terjedelemben és tartalomban jelentősen eltér a némettől (*Das allerheiligste Altarsakrament immerwährend-anbethende Bruderschaft in der Stuhlweissenburger Kirchensprengel*). Mindkettőnek a címlapján Nagy Ignác püspöki címere látható.

Sok érdekesség és tanulság adódik abból, ha a magyar, német és szlovák nyelvű, azonos című, azonos funkciójú áhítati kiadványokat összevetjük. A közös szövegek mellett az egyes népcsoportok saját nyelvi hagyományai bukkannak fel bennük. A Sellyei Nagy Ignácól tanulmányozható és a személyére vonatkozó szövegelemek egyaránt tanúsítják, hogy foglalkoztatta a magyar nyelvű áhítati irodalom kérdése. Nem meglepő tehát, ha – amikor hivatala lehetővé tette – püs-

¹⁶ SZELESTEI N. László, *Az Énekek könyve és Ányos Pál* = Sz. N. L., *Irodalom és lelkiség*, (15. jegyzetben i. m.), 85–96.

pökként a rá jellemző szellemben adott nemrég alapított egyházmegyéjében hívei kezébe igényes imaszövegeket. A Rómából magával hozott reformeszméket és a hazai hagyományokat igyekezett összeilleszteni. Hazai lelkiségi művekből válogatott tematikus részletekkel bővítette az egyházmegyei Oltáriszentség társulat kézikönyvét. Kívülről nézve meglepőnek tűnik, hogy két terjedelmes imakönyve nélkülözi a Székesfehérvár múltjához jól kapcsolható és 1771 után különösen élénk Szent István-kultuszt. A hiányt oka akkor világosodik meg előttünk, ha tanulmányozzuk a Nagy Ignác által a keresztény embernek valóságos áhítatosságáról fordított Muratori-művet.

A székesfehérvári Oltáriszentség társulat magyar nyelvű és német nyelvű változatának szerkezete jól tanúsítja a bővítés irányát. A német nyelvű jóval karcsúbb, inkább hasonlít más Oltáriszentség társulati kézikönyvekre, mint a székesfehérvári magyar nyelvű, az általános imakönyvek irányába elmozdult társára.¹⁷

<i>Az Oltáriszentséget...</i> <i>Pest, Royer, 1780, 8r., [470] p.</i>	<i>Das allerheiligste Altarssakrament,</i> <i>Stuhlweissenburg, s. a., [13], 196, [2] p.</i>
Engedélyezések	+ (Nagy Ignác körlevele nincsen benne)
Búcsúk	+
Regulák, Tanúság (tanítás), Litánia, könyörgésekkel, 16 imádság	+
Más litánia, könyörgésekkel (Pázmány, I–IV)	+
Énekek (Zengjed nyelvem... + Imádlak...)	+ (+ egy ének)
Istenes elmélkedések (8, bibliai helyekből kiindulva)	
Kanonika órákra ájtatosság	
A szentmise áldozatja alatt	
Litánia a Boldogasszonyról + 7 ima	
Énekek (Tengernek fényes... + 4 antifona)	
Reggeli ájtatosság, Az isteni jóságok + Énekek	+
Eledel előtt, – után	+
Estvéli ájtatosság + ének	+
A sacramentomi gyónás (Elmélkedések, bűnbánat, versek)	
A szentáldozás előtt/után	
Bűnbánati zsoltárok	

¹⁷ KNAPP (2001, i. m. 163.) helyesen figyelt fel arra, hogy e késő barokk helyi és egyházmegyei szervezésű Oltáriszentség társulatok kézikönyveiből hiányoznak a polemikus részek, s bennük hangsúlyossá válnak a különböző áhítati szövegek.

Az Oltáriszentséget...
Pest, Royer, 1780, 8r., [470] p.

Das allerheiligste Altarssakrament,
Stuhlweissenburg, s. a., [13], 196, [2] p.

Prédikáció előtt, után
Litánia betegekért, keseredettekért
Úton járók imádsága + vers
Mindenszentek litániája + könyörgések
(nagyrészt Pázmány)
Ének
A keresztény tudomány rövid summája
.....

Hozzákötvé külön címlappal:

A Szentlélek Istenhez való nyolcad napi
ájtatosság (77 p.)

Benne a Veni Sancte Spiritus
javított fordítása

Das vierte Evangelium (ev. szakaszok,
imákkal) + Tedeum + Tartalomjegyzék

Hasonlíthatjuk *Az Oltáriszentséget szüntelen imádó ájtatos társaság a székesfehérvári püspökségben* című kötetet Padányi Bíró Márton több kiadást megért *Angyali társaságnak szövetsége* című egyházmegyei Szentháromság társulat számára összeállított kézikönyvéhez is. Már első belelapozásra feltűnik, hogy mindkettőben több vers olvasható, többségükben sorokra tördelve. Mindkét társulati kézikönyv terjedelmesebb a szokásosnál, nem csak a társulati áhítatok szövegeit tartalmazzák, mindkettőben kiemelt szerep jut az énekeknek. De különbségek is adódnak: Padányi kiadványában sok a direkt tanító, néhol hitvitázó magyarázat, ugyanakkor a szerkezet jól tagolt, már-már zavaróan hosszú a kötet tartalomjegyzéke. Külső kifejeződése ez a barokk gyakran lényegyet eltakaró burjánzásának.

Angyali társaságnak szövetsége...
Győr, 1756, 4r., [16], 840, [44] p.

- Veszprémi egyházmegyei társulat
- Általános imakönyvek irányába mutat (terjedelmes, sok énekkel)
- Átlátható szerkezeti részekkel, részletező mutatóval
- Tanítás és áhítatok együtt (Fontos a tanítás!)

A lelki és istenes énekekről, officium
„angyali olvasó”, reggeli imák, litánia,
énekek, szentmise
A szentségekről (5–12. rész)
Estvéli imák
A keresztről, a képek tiszteletéről
Az ünnepekről
Imák különféle szükségekben
Szent Vendelről

Az Oltáriszentséget...
Pest, Royer, 1780, 8r., [470] p.

- Székesfehérvári egyházmegyei társulat
- Általános imakönyvek irányába mutat (terjedelmes, sok énekkel)
- Az Oltáriszentség és annak vételéhez felkészítés (Nincs lapszámolás, sem mutató, minden példányban ívcerékkel)
- A tanítás közvetlenül nincs jelen!

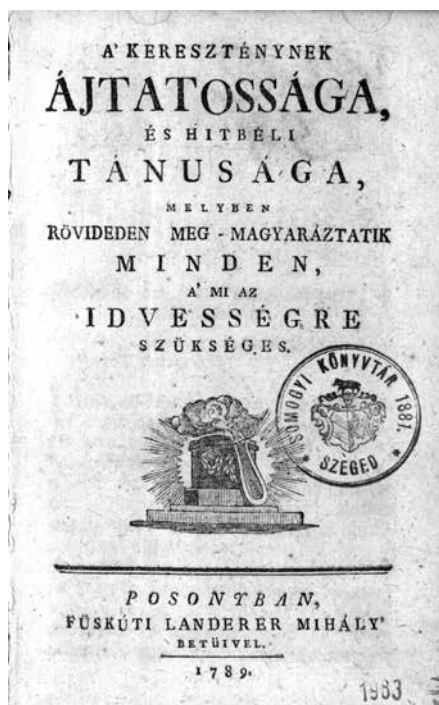
A társulati rész: Püspöki körlevél, engedélyek,
„A társaságbélieknek köteleességei” és
„Az Oltáriszentségről való rövid tanúság”
(tanítás), Litániák, imák, énekek
Litánia (Boldogasszonyról), napszaki imák,
gyónás, stb.

Lásd még a részletezőbb táblázatokat!

A Muratori nevével fémjelzett katolikus megújulás szellemiségétől messze áll a hitvita, az erőszakos fellépés. Nagy Ignác imakönyveiből hiányoznak a hitélet lényegét eltakaró külsőségek, formaságok táplálását segítő részek, nem szerepelnek külsőséges áhítatok, például az Isten és a felebarát szeretetére nem ösztönző szenttisztelet. A Biblia és a szentmise központba helyezése vált fontossá és a keresztény szeretet helyes értelmezése. Az Oltáriszentség fokozott tiszteletét szorgalmazta, erről szól tulajdonképpen az Oltáriszentség társulat alapítása és a tagok számára igényesen válogatott szövegek kézbeadása. Római tartózkodása idején éppen az általa később lefordított Muratori-mű ellen indítottak támadást a jezsuiták, ám a XIV. Benedek pápa által elrendelt vizsgálat kimondta, hogy Muratori álláspontja egyezik a katolikus egyház hivatalos tanításával.

Talán a sietség volt az oka, hogy *Az Oltáriszentséget szüntelen imádó társaság* (1780) néhány könyvészeti alaphibával jelent meg: a kiadványban nincsen lapszámolás, nincsen a kötethez mutató/tartalomjegyzék, a fellelt példányok be-
kötésénél a kiadvány szerkezetén is változtattak. A kötet bűnbánati ima- és ének-
válogatása azonban irodalmilag nagyon értékes.

Az Oltáriszentséget szüntelen imádó ájtatos társaság a székesfehérvári püspökségben című kiadvány példányaihoz hozzákötve olvasható önálló lapszámolású kiadvány: *A Szentlélek Istenhez való nyolcadnapi ájtatosság*, mely a Székesfehérvári Püspökségben ... kiadatott és rendeltetett. (S. I., a., 77 p., 8r.).

Nagy Ignác halálának évében jelent meg másik terjedelmes imakönyve, amely az Oltáriszentség társulat kézikönyvétől tartalmában részben eltérő általános imakönyv, irodalmi igénytel megfogalmazott szerkezetű tanítás az alábbi címmel: *A' kereszténynek ájtatossága, és hitbéli tanúsága, melyben rövideden megmagyaráztatik minden, a' mi az idvességre szükséges* (Pozsony, Landerer, 1789, 372 l., 8r.) (Fejér György tanulmányunk elején idézett adata szerint a püspök halálakor (1789. december 9.) még nyomdában volt. A kiadványhoz hozzákötötték *A keresztény hitnek értelme, melyben rövideden megmagyaráztatik minden, ami az idvességre szükséges* című kiadványt (Pozsony, Landerer, 1789, 244 p., 8r.), amely Nagy Ignác korábbi katekizmusváltozatainak kiérlelt formája.

Bár mostani vizsgálódásunkon kívül esnek, de megemlíthjük a korabeli (ismert) székesfehérvári áhítati nyomtatványokat: a nagykovácsiban alapított Elhunyt lelkek társulatának *Andachtsübüngját* (1779), az illír nyelvű ének- és áhítati füzeteket (1784–1785) és a T. M. szerzővel jelölt latin imaválogatást,¹⁸ felvillantva az egyházmegye magyaron kívüli nyelvi igényeinek jelenlétét.

A továbbiakban Séllyei Nagy Ignác két terjedelmes kötetéről (*Az Oltáriszentséget...*, 1780. és *A kereszténynek ájtatossága...*, 1789), azok tartalmáról és egymáshoz való viszonyáról lesz szó.

Az Oltáriszentség társulat kézikönyvének elején a társulati könyvekben szokásos rendben állnak a társulatalapítási ügyek iratai. VI. Pius pápa Rómában 1778. február 3-án járult hozzá a társulat-alapításhoz, 1778. február 6-án búcsúkat engedélyezett annak. Ezt kíséri a kötet elején Nagy Ignác 1780. szeptember 1-én papjaihoz a társulatról intézett körlevele, latinul. Aztán következnek „A társaság-bélieknek kötelességei” és „Az Oltáriszentségről való rövid tanúság” [tanítás], majd az Oltáriszentségről „szentírásbéli litánia”, tizenhat jól komponált könyörgéssel, az Oltáriszentségről „más litánia”, Pázmány Péter Imádságos könyvéből kiemelt könyörgés-sor¹⁹ és Aquinói Szent Tamás *Pange lingua*ja Hajnal Mátyás

¹⁸ *Andachtsübungen bey der Bruderschaft für die verstorbenen Seelen, welche in de Kovatscher Pfarrkirche, des Stuhlweissenburger Bisþhums, im Jahre 1779. ist errichtet worden*, Ofen, gedruckt bey Katharina Landerinn, Wittwe, 1779. [cl. verzón] von dem ... Ignatius Nagy von Séllye ... vorgegeben. 118 p., 8r ***** *Pisma cerkvena na sva dila prisvete Misse, Za Stolno-Biogradsku Biskupiu*, U Budimu, Slovima Katerine Landererove udovice, [1784]. [Nagy Ignác püspök címe-rével, miseénekekkel, a magyar és német változat után illír nyelven.] ***** *Dilla triuh bogoslovnih kripostih VIRE, UFFANJA i LJUBAVI, i 12 njih slidecmih Skrushenja, i obehanja negrishiti s-nadometnutom Pismom, i dvostrukom Opomenom od istih Kripostih, za Stolno-Biogradsku Bispupiu*, U Budimu, Slovimah Katerine Landerer Udovice, [1784–1785]. [A hit, remény, szeretet felindítá-sának szövege, külön nyomtatványként.] ***** *Preces quotidianae e variis piis libellis selectae per T. M., Prostant venales Albae-Regalis apud Adamum Augustinum Lang, Compactorem, [1789?]*, 104 p., 12r. – A felsorolt kiadványokról, továbbá néhány ma példányból nem ismert más székesfe-hérvári áhítati nyomtatványra vonatkozó adatokról: SÜLYÖK János, *Három székesfehérvári vonatko-zású, 18. századi ismeretlen nyomtatvány*, Fejér megyei könyvtáros, 1973/4, 33–36.

¹⁹ H₃v–I₂r: A tévelygések kigyomlálásáért, I–IV. I. *Inc.*: Úristen, ki az eltévelyedetteknek...; *Az Anyaszentegyházért Inc.* Irgalmasságnak Atyja, ki a Szentlélek által...; *Lelkipásztorinkért Inc.* Kegyes és kegyelmes Atyánk, ki szent Fiad által...; *Fjedelmekért és tisztviselőkért Inc.* Irgalmas

fordításában²⁰ és a szintén Szent Tamásnak tulajdonított *Adoro te devote* ismeretlen fordítótól származó változata.²¹

A társulati könyv (*Az Oltáriszentséget...*) és általános imakönyv (*A kereszténynek ájtatossága...*) tartalma és a felismert források négy táblázatban összefoglalva láthatóak alább. *Az Oltáriszentséget szüntelen imádó ájtatos társaságban* az ima- és énekeskönyvekben gyakran előforduló két (imént már említett) Aquinói Szent Tamás-himnusz fordítás áll a társulati szövegek közt. Aztán az *Ave maris stella* és a litániák után énekelni szokott négy Mária-antifonát olvashatjuk Nyéki Vörös Mátyás fordításában. A továbbiakban imák közé ékelve találunk még tizenhárom éneket, ezek közül tizenkettő válogatás Beniczky Péter *Magyar rhythmusok* c. kötetéből,²² lineárisan követve az ívek sorrendjét, köztük Beniczky Péter, Nyéki Vörös Mátyás és Rimay János verseivel, az utolsó versnek (*Könyörülj rajtunk Istenünk, / Mert, ámbár történt vétenünk...*) csak kéziratos előfordulásait sikerült fellelni. Érdemes elgondolkodni, végigolvasni ezt a jól összeállított verssorozatot! A táblázatban az ívjelet, címet, incipitet és szerzőt tartalmazza az első oszlop, majd a szövegkiadást feltüntető oszlopok következnek, jelölve Beniczky Péter *Magyar rhythmusok*ának 1771. évi kiadásának lapszámát és a versek kritikai kiadását. A Beniczky 1771. évi kiadásában együtt szereplő Nyéki-versek és Rimay-vers egy hagyomány által már egybeérlelt bűnbánati versfüzér tanúja.

Nézzük meg a következő táblázatban, hogy Nagy Ignác *A kereszténynek ájtatossága* című imakönyvében szereplő 26 ének mennyiben egyezik ezzel. Az imakönyvet mindenképpen újra kellett nyomtatni, nemcsak az általános imakönyv irányába való elmozdítás miatt, hanem azért is, mert a közben eltelt évtizedben a székesfehérvári egyházmegyében a püspök vezényletével népénekreformot hajtottak végre. Gyakorlati indok is javasolhatta új nyomtatvány kiadását, az 1780-as kiadás formai hibái (nincs lapszám, nincs tartalomjegyzék, már a nyomtatás és kötés között változtattak az ívek sorrendjén).

Az új imakönyv azt a rekatalizációs lelkületet tükrözi, amelyet Séllyei Nagy Ignác Muratori-fordításával magyarul megszólaltatott. Nem állt be a Bécsből erőltetett racionalista irányzat sodrába, mely központilag (németből) ima- és énekszövegeivel mintegy vezényszóra képzelte el a vallási lelkület irányítását. 1785-ben jelent meg Anyos Pál *Énekek könyve* című posztumusz kötete, a négy Nyéki Vörös Mátyás-fordította Mária-antifonán kívül a korábbi kötetből megmaradt két Beniczky vers (*Útonjáróknak oltalomkérése Istenről* és Pázmány Péter egyik imájának verses változata: *A mennyei örök boldogságnak kívánása.*) Két versnek a szerzője ismeretlen, tizennyolc Anyos Pál *Énekek könyvéből* való át-

Isten, uraknak ura, királyok királya... = PÁZMÁNY Péter, *Imádságos könyv, 1631*, kritikai kiadás, s. a. f. Sz. BAJÁKI Rita, HARGITTAY Emil, Budapest, Universitas, 2001, 185–190.

²⁰ I₂r: = RMKT XVII/7, 74. (Inc. Zengjed nyelvem dicsőséges Úr testének szentségét...)

²¹ I₃r: = RMKT XVII/7, 172/I. (Inc. Imádlak téged elrejtett Istenség...)

²² BENICZKY Péter, *Magyar rithmusok... első része szép isteni dicséreteket és penitenciatársra indító énekeket foglal magában, második közönséges magyar példabeszédeket...* Pozsony, Landerer, 1771.

vétel, új ének vagy régi himnusz új fordítása. Ezen utóbbiakban (*Vexilla regis...*, *Stabat mater...*, *Pange lingua...*, *Veni sancte spiritus...*, *Te Deum...*) Ányos formában és szövegben is közelítette fordítását a latin eredetihez.²³

*

Az 1780-as és 1789-es imakönyvek imái jó stílusúak, közös fonalként vonulnak végig a két kötetben. Bensőségesek, gyakran misztikumba hajlók, régebbi imakönyvek fordulatait idézik fel. Pázmány Péter Imádságos könyvének 1631. évi kiadásából mindkettőben összefüggő, de egymással nem egyező szövegegyezés akad, feltételezhető a közvetlen átvétel. Bizonyára más összefüggő szövegegyeségek forrását is sikerül majd megtalálni. Sajátos katekizmus-forma a *Tanítások fiaitokat* kezdetű rész: 1-től 12-ig a számoknak a keresztény hit- és erkölcstanban előfordulásait sorolja fel. (Hasonlóan a ma is sokak által ismert *Mestereknek mestere...* kezdetű katekizmus- és mulató énekhez.) Ugyancsak szerepel átvétel Padányi Bíró Márton *Angyali társaságnak szövetségéből. A kereszténynek ájtatossága* című imakönyvbe tanító részek kerültek át az 1785. évi *Énekek könyvéből*, (ezt az énekes- és imádságos könyvet is Nagy Ignác adatta ki). A Miatyánk-, Üdvözlégy- és Híszkegy magyarzatának forrása egyelőre ismeretlen, talán a püspök szerzeményei. A 18. század közepétől az általános imakönyvek többnyire énekeket is tartalmaztak, de nem jellemző rájuk az imáknak és énekeknek az az összehangolása, mint Nagy Ignác imakönyveire. Az 1789. évi általános imakönyv nagy újdonsága, hogy Séllyei Nagy Ignác fordításában, teljes terjedelemben tartalmazza Ludovico Antonio Muratori szentmiséről írt tanulmányzerű munkáját, az állandó szövegrészek, így a kánon anyanyelvű fordításával együtt. Jól szemlélteti *Az Oltáriszentséget szüntelen imádandó társulat...* (1780) és *A kereszténynek ájtatossága...* (1789) összefüggését, ha Muratorinak a szentmiséről írott fejezeteinek a végéről néhány mondatot elolvasunk: „...a keresztényi rendtartást ... szerető XIV. Benedek pápa az olaszországi püspökökhöz Rómából, 1742. Szent Mihály havának 13. napján írt levelében feddésre méltónak mondja azokat a papokat, akik nem nyújtják az Úr testét azoknak a híveknek, kik miséjüket hallgatják és azalatt kívánják venni az angyalok kenyerét; egyébaránt a püspököknek okosságára bízva, hogy ami az Oltáriszentségnek osztását illeti, oly rendelést tegyenek, mely a népnek alkalmatosságára a helynek és időnek körülálló dolgaihoz képest legyen. Legjobb léssen tehát, midőn kevesen vagynak, akik az Úr vacsorájában kívánnak részesülni, azoknak mindjárt a pap után szolgáltatni az Úr testét, midőn pedig nagyobb számban vagynak, akik áldozni akarnak, vagy a mise után, vagy a misén kívül más oltárnál, ahol tartatik a Szentség, részesüljenek az isteni titkokban.”

A felsoroltak azt tanúsítják, hogy Nagy Ignác püspök tudatosan, a katolikus megújulást szem előtt tartva, azt a hagyományhoz illesztve állította össze imakönyveit. Személyének, korának, a székesfehérvári egyházmegye kialakításának vizsgálatakor érdemes figyelembe vennünk ezeket az (utókor által kétségsbe vont

²³ SZELESTEI N. László, *Himnuszfordítások Ányos Pál Énekek könyve című kötetéből* = Sz. N. L., *Irodalom és lelkiség*, (15. jegyzetben i. m.), 97–106; Uő, *Két 18. század végi Te Deum* = Uo., 107–114.

irodalmi értékű) áhítati könyveket. Ha valaki csak önmagát lezsilipelve hajlandó vallásirodalmi műveket olvasni, a korabeli valóság fontos részletének megismerésétől zárja el magát. A 18. század végi események történeti értékelésénél az ún. használati irodalom körébe sorolt áhítati művek tanulmányozása nem mellőzhető.

A táblázatokban használt rövidítések feloldása:

- ÁPÉk [ÁNYOS Pál], *Énekek könyve szükséges litániákkal és imádságokkal a Magyar Keresztény Katolika Anyaszentegyház szolgálatjára Székes Fejérvári Püspökségben*, Pest, Landerer, 1785.
- A szent miséről* * Muratorius Antal
Lamindus Britaniusnak, vagy MURATORIUS Lajos Antalnak ... a keresztény embernek valóságos áhítatosságáról költ munkája, [ford. Séllyei Nagy Ignác], Eger, Bauer, 1763, 153–218.
- Az Oltári...* [SÉLLYEI NAGY Ignác], *Az Oltáriszentséget szüntelen imádó ájtatos társaság a székesfehérvári püspökségben*, Pest, Royer, 1780.
- BENICZKI, 1771 BENICZKY Péter, *Magyar rithmusok [...] első része szép isteni dicséreteket és penitenciatartásra indító énekeket foglal magában, második közönséges magyar példabeszédeket*, Pozsony, Landerer, 1771.
- Kerájt* [Séllyei Nagy Ignác], *A' kereszténynek ájtatossága és hitbéli tanúsága, melyben rövideden meg-magyaráztatik minden, a' mi az idvességre szükséges*, Pozsony, Landerer, 1789.
- PBM, *Atárs.* 1754 PADÁNYI BIRÓ Márton, *Angyali társaságnak szövetsége, vagy-is [...] Szent Háromság egy örök Istenségnek hármas dicsirete*, Győr, Streibig, 1754.
- PPIk PÁZMÁNY Péter, *Imádságos könyv (1631)*, sajtó alá rend. Sz. BAJÁKI Rita, HARGITTAY Emil, Budapest, Universitas, 2001 (Pázmány Péter Művei, Kritikai kiadás).
- RMKT XVII *Régi magyar költők tára, XVII. század*
 Az idézett kötetek:
 2: *Pécseli Király Imre, Miskolczi Csulyak István és Nyéki Vörös Mátyás versei*, s. a. r. JENEI Ferenc, KLANICZAY Tibor, KOVÁCS József és STOLL Béla, Budapest, Akadémiai, 1962.
 7: *Katolikus egyházi énekek (1608–1651)*, s. a. r. HOLL Béla, Budapest, Akadémiai, 1974.
 12: *Madách Gáspár, egy Névtelen, Beniczky Péter, Gróf Balassa Bálint, Listius László, Esterházy Pál és Fráter István versei*, s. a. r. VARGA Imre, Cs. HAVAS Ágnes, STOLL Béla, Budapest, Akadémiai, 1987.
- STOLL STOLL Béla, *A magyar kéziratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1542–1840)*, Budapest, Balassi, 2002.

Énekek (címmel, incipittel, ha sorokra bontott: az incipit kurzívval): <i>Az Oltáriszentséget szüntelen..., 1780.</i> [Szerző, fordító]	RMKT XVII	BENICZKY, 1771 / RMKT XVII	Kerájt, 1789
I₂r: ...Litániák után... <i>Zengjed nyelvem dicsőséges Úr testének...</i> AquinoiSzTamás, ford. HajnalM	7, 74		
I₃r: <i>Imádlak téged elrejtett Istenség...</i> AquinoiSzTamás (ismeretlen fordító)	7, 172/1		
O₃v: Tengernek fényes csillagja... NyékiVM	2, 65		
O₄r: Mennyországnak királynéja, irgalmasságnak... NyékiVM	2, 66		319
O₄v: Üdvözítőnknek szent anyja... NyékiVM	2, 67		320
O₄v: Mennyországnak királynéja, angyaloknak... NyékiVM	2, 68		322
O₅r: Mennyeinek királyné asszonya... NyékiVM	2, 69		323
P₅r: Reggeli ének. <i>Minden nap víg kedvvel, / Ép, s jó egészséggel...</i> BeniczkyP		p. 1. / 12, 62	
P₇r: Más... <i>Minden nap jó reggel, / Serényen, s jó kedvvel...</i> NyékiVM	2, 77	p. 6.	
Q₇r: Istenhez való esedezéssel kegyelem kérés <i>Ó te boldogságnak / S minden jók árjának...</i> [megváltoztatott 3 sor kezdettel] NyékiVM	2, 75	p. 38.	
R₂v: Magával való lelki számvetés <i>Kösziklától fajzott, / Sárkány tején hízott...</i> BeniczkyP		p. 12. / 12, 63	
R₇v: Töredelemmel könyörgéshöz való készülés <i>Kiáltok még élek, / Bűnömből felkelek...</i> NyékiVM	2, 80	p. 17.	
S₄r: Penitenciára indult szívnek könyörgése <i>Hatalmas Istenség, / S méltóságos Felség...</i> BeniczkyP		p. 22. / 12, 64	
S₆r: Más azon töredelemmel való könyörgés <i>Vedd eszedben szívem, Ismérd kicsínységem...</i> BeniczkyP		p. 28. / 12, 65	
S₇v: Más azon penitenciára indult léleknek töredelmes könyörgése <i>Mennyei nagy felség, / Kit rettenet föld s mind ég...</i> NyékiVM	2, 76	p. 73.	

Énekek (címmel, incipittel, ha sorokra bontott: az incipit kurzívval): <i>Az Oltáriszentséget szüntelen..., 1780.</i> [Szerző, fordító]	RMKT XVII	BENICZKY, 1771 / RMKT XVII	Kerájt, 1789
T₄v: Alázatos könyörgés a bűnökért [18 str.!] Múlják el Úristen rólam te nagy haragod... NyékiVM	2, 79	p. 94.	
T₅v: Azon töredelemmel való könyörgés, hogy Isten legyen irgalmas vétkeinknek. Mennyekben lakozó imádandó Felség... RimayJ		p. 100.	
Y₂r: A mennyei örök boldogságnak kívánása <i>Örülj s vigadj lelkem, Jutott kívánt hírem</i> (PázmányP prózájának megverselése) BeniczkyP		p. 85. / 12, 70	
Y₆r: Úton járóknak oltalomkérése Istentől <i>Szarándokságimat / S minden utaimat...</i> BeniczkyP		p. 89. / 12, 71	
Aa₂r: Ének <i>Könyörülj rajtunk Istenünk, / Mert, ámbár történt vétenünk...</i> Szokolczay István ék. 1762. ItK 1943, 308 (Alszeghy Zsolt) OSZK: Oct.Hung.1085, Stoll, 266.			

Énekek (címmel, incipittel, ha sorokra bontott: az incipit kurzívval): <i>A'kereszténynek ájtatossága, 1789</i> [Szerző, fordító]	BENICZKI, 1771 – RMKT	Az Oltári... 1780	ÁPÉk, 1785
18: Reggeli ének: <i>Isten! kinek Felségétől / Fügő ég s föld épülete...</i> ÁnyosP			30
106: Miseének: <i>Ím arcunkra borulunk...</i> ÁnyosP?			37
235: Úton járóknak oltalomkérése Istentől: <i>Szarándokságimat / S minden útaimat / Igazgató Istenem...</i> BeniczkyP	p. 89 / 12, 71	Y ₆ r	
243: Estvéli ének: <i>Kelj fel lelkem! tisztvedben áll, / Hogy áldasson Istenem...</i> ????			211
250: Ének Nagypénteken: <i>Király[i] zászlók lobognak, / Kereszt titkai ragyognak...</i> ÁnyosPford			129
277: A mennyei örök boldogságnak kívánása: <i>Örülj s vigadj lelkem, / Jutott kívánt hírem...</i> BeniczkyP	p. 85 / 12, 70	Y ₂ r	

Énekek (címmel, incipittel, ha sorokra bontott: az incipit kurzívval): <i>A' kereszténynek ájtatossága, 1789</i> [Szerző, fordító]	BENICZKI, 1771 – RMKT	Az Oltári... 1780	ÁPÉk, 1785
297: Ének az Oltáriszentségről: Milyen öröm tartozóknak / Igaz hívek számához... ÁnyosP			153
304: Ének a Szentlélekről: Hívek! ki Jézust szereti, / S mondásait megtartja... ÁnyosP			148
319: SALVE REGINA: Mennyországnak Királynéja, / irgalmasságnak... NyékiVM		O ₄ r	
320: ALMA REDEMPTORIS: Idvezítőnknek szent anyja... NyékiVM		O ₄ v	
322: AVE REGINA COELORUM: Mennyországnak Királynéja, angyaloknak... NyékiVM		O ₄ v	
323: REGINA COELI: Mennyeknek királyné asszonya... NyékiVM		O ₃ r	
339: Karácsony napján: Nyugodj Kisded csendességben... ÁnyosP			82
340: Új Esztendő napján: Kisded Jézus dicsérettésél. ÁnyosP			46
341: Böjti ének: A' keseredett anya áll... ÁnyosPford			61
343: Ének Nagy Csötörtökön: Zengjed nyelvem Úr Testének... ÁnyosPford			127
344: Húsvét napján: E' napon hívek kövessék... ÁnyosP			130
345: Áldozócsötörtökön: Keresztények induljatok... ÁnyosP			145
346: Pünkösd napján: Jöjj-el Szentlélek Isten... Újford már 1780-ból!!!! [ÁnyosP?]			–
347: Szentháromság napján: Az Úrnak parancsolatit... ÁnyosP			152
348: Nagyboldogasszony napján: Hogy Jézus útjában... ÁnyosP			69
349: A megholt hívek emlékezete napján: Lagyuljanak indulatink... ÁnyosP			76
350: Október harmadik vasárnapján, az Egyház napján: Melly tetemes jelensége... ÁnyosP			164

Énekek (címmel, incipittel, ha sorokra bontott: az incipit kurzívval): <i>A' kereszténynek ájtatossága, 1789</i> [Szerző, fordító]	BENICZKI, 1771 – RMKT	<i>Az Oltári...</i> 1780	ÁPÉk, 1785
351–360: LELKI DITSÉRET, mellyben foglaltatnak a' keresztényi tudománynak fő-tzikkelyjei. Hiszek benned, és reménylek... (51 str.) ÁnyosP			15–30
369: A Te Deum laudamus: Téged Isten mi dicsérünk, Szíveinkből hozzád térünk... 8 strófa ÁnyosPford			282
371: Ének az Isteni Gondviselésről: Az Isten gondviselésében, aki bízunk mind szüntelen... (7 strófa) ??????			–

Imák <i>Az Oltáriszentséget szüntelen..., 1780</i> [Szerző, fordító]	PPIk1631	<i>Kerájt,</i> 1789
A–C₄v: Társulati engedélyek, A társaságbelieknek kötelességei C₄r–F₈r: Az Oltáriszentségről rövid tanúság [tanítás] F₈v–H₃r: Az Oltárisz. való szentírásbéli litánia, könyörgésekkel H₃v–I₂r: Ugyanazon Oltáriszentségről más litánia + könyörgések (A tévelygések kigyomlálásáért, I–IV, Az Anyaszentegyházért, Lelki pásztorinkért, Fejedelmekért és tisztviselőkért) Pázmány!	311–321 (Krit. k.: 185–190)	
I₄r–N₅v: Istenes [nyolc] elmélkedések, vagyis a keresztény embernek önnön magával való lelki beszélgetése		
Ff₁r–Ff₃v: Amica et familiaris oratio [Miatyánk-magyarázat] Ff₃v–Ff₆r: Kanonika órákra való ájtatosság. Három órára... A Krisztus szenvedésének emlékezete... Uram Jézus, emlékeztvén emlékezem és eped az én lelkem... Ff₆r–Ff₈v, Gg₁r–Gg₄v: A szentmise áldozatja alatt		244–250 117–131
N₆r–O₅r: Sancta Maria succurre miseris... Litánia a Boldogasszonyrul + [könyörgések]		
O₄r–P₁r: Reggeli ájtatosság (V. zsoltár is)		3–13
P₂v–P₅r: Az isteni jószágok		13–18
Q₁r: Az eledel előtt		155–157
Q₁v: Az eledel után		158

Imák <i>Az Oltáriszentséget szüntelen..., 1780</i> [Szerző, fordító]	PPIk1631	Kerájt, 1789
Q₁v–Q₅v: Estvéli ájtatosság		237–244
R₁r–R₃v: A sacramentomi gyónás		
R₄v–R₇v: A lelkiisméretvizsgálás után		
S₁v–S₄r: A sacramentomi gyónás előtt		
T₂r–T₄v: A sacramentomi gyónás után		
T₆v–U₂r: A szent áldozat előtt		
U₂v–U₆v: Az oltári áldozat után		
U₆v–X₄v: Szent Dávid penitenciatartó zsoldára[i]		182–196
X₄v: A prédikáció előtt való imádság		158–159
X₅r: A prédikáció után		159–160
X₅v–Y₂r: Litánia a betegekért és keseredettekért	A könyörgés-sor is egyezik Pázmányéval: 550–561 (Krit. k.: 304–309)	
Y₃v–Y₅v: Úton járóknak imádsága utazásokban		
Y₇v: Az Anyaszentegyház litániája + 29. zsoldár...	Ua.: 489–502 (Krit. k.: 269–277)	
Z₄r–Aa₂r: Könyörgések (Mikor hadakkal ostoroztatunk I–III: Dög-halál távoztatásáért, Föld gyümölcséért, Esőért, Az égi háborúk ellen, A bűnösök megtéréséért) Pázmány!	290–297; 321–326 (Krit. k.: 176–179; 190–193)	
Aa₂v–Ee₃v: A keresztény tudománynak rövid summája: „Tanítsátok a fiaitokat...”		

Imák <i>A' kereszténynek ájtatossága, 1789</i>	PPIk, 1631 / PBM, Atárs. 1754	Az Oltári..., 1780	ÁPÉk, 1785
3–13: Reggeli ájtatosság, §. 1–6. (5. zsoldár nélkül)		O ⁵ r–P ² r	
13–18: Az isteni jószágok (hit, remény, szeretet)		P ² v–P ⁵ r	
21–105: A' szent miséről* Muratorius Antal [Séllyei Nagy Ignác fordítása, megj. 1763-ban.]			
111–116: Dolog tévő nap a mise alatt mondandó Angyali Olvasónak a módja [Rövidítve]	PBM		
117–131: A szentmise áldozatja alatt [1–12. §. (imák)]		Ff ⁶ –Gg ⁴ v	
131–139: A Miatyánk imádságának magyarázatja			289–302
139–144: Az Angyali Üdvözlötnek magyarázatja			297–302
145–155: Az Apostoli Hitvallásnak magyarázatja			303–313
155–157: Az eledel előtt		Q ¹ r	
158: Az eledel után		Q ¹ v	

Imák <i>A' kereszténynek ájtatossága, 1789</i>	PPIk, 1631 / PBM, Atárs. 1754	Az Oltári..., 1780	ÁPÉk, 1785
158–159: A lelki olvasás, vagy hallgatás előtt		X ⁴ v–X ⁵ r	
159–160: A lelki olvasás, vagy hallgatás után		X ⁵ r–x ⁶ v	
160–217: A gyónáshoz és az Úr vacsorájához készített könyörgések Penitenciantartó zsoltárok: 182–196		R ¹ r–U ⁶ v (én. n.) U ⁶ v–X ⁴ v	
217–230: Az Oltáriszentség előtt való ájtatosság		G ⁵ r–H ³ v	
230–237: Úton járóknak imádsága utazásokban		Y ³ v–Y ⁷ r	
237–244: Estvéli ájtatosság [Eltérő énekekkel]		Q ⁴ r–Q ⁵ v	
244–246: Nagypéntekre való ájtatosság, mely nálunk reggeli kilenc óra		Ff ³ v–Ff ⁶ r	
247–248: Hat órára, mely nálunk délben		A cím eltér	
248–250: Kilenc órára, mely nálunk délután Háromra			
251–253: Hitnek, reménységnek, és isteni szeretetből származó lelki töredelmességnek szép indulati		Bb ³ v–Bb ⁴ v	
253–267: A betegségben való könyörgések... [Hiányzik: A halálraitélt...]	PPIk: 248–264 (Krit.k.: 155–163)		
268–277: Litánia a betegekért és keseredtekért A mennyei örök boldogságnak kívánása: 277–279	PPIk: 551–561 (Krit.k.: 304–309) Beniczky!	X ⁵ v–Y ² r Y ² r–y ³ v	
279–287: Köznapokon Angyali Olvasóval mondatott mise után ... Litánia			216–222
309–316: Boldogságos Szűz Máriához való ájtatosság		N ⁸ v–O ³ v	
316–324: Ezen imádság a következővel minden litánia után mondatatik: Könyörgések + Nyéki fordította énekek]			
324–339: Mindenszentekről való litánia, 29. zsoltár + könyörgés(ek)		Y ⁵ v–Z ⁵ r Röv., eltérésekkel.	

SZELESTEI N., LÁSZLÓ

Über zwei Andachtsbücher des Bischofs von Stuhlweissenburg, Ignaz Nagy von Séllye

(1780, 1789)

Ignaz Nagy von Séllye (1733–1789) war der erste Bischof der im Jahr 1777 errichteten Diözese von Stuhlweissenburg. Der Aufsatz zeigt, wie sich die katholische Erneuerung des 18. Jahrhunderts in zwei für Gläubigen zusammengestellten ungarischen Andachtsbüchern (*Az Oltáriszentséget*

szüntelen imádó ájtatos társaság). Das allerheiligste Altarssakrament immerwährend-anbethende Bruderschaft, 1780; *A' kereszténynek ájtatossága, és hitbéli tanúsága*/Die Andacht und Glaubensbezeugung des Christen, 1789) spiegelt. Ignaz Nagy studierte in Rom, er hat als Domherr in Veszprém im Jahr 1763 ein wichtiges Werk der katholischen Erneuerung, *Della regolata divozione dei cristiani* von L. A. Muratori, übersetzt. Er bemühte sich, die Andachtsexerzitien in seiner Diözese nach den Gedanken dieses Werkes umzugestalten. Er stellte die Bibel und die Heilige Messe in den Mittelpunkt der Frömmigkeiten, verwarf die barocken Ausserlichkeiten und die übermäßige Heiligenverehrung. In seinen innigen, literarischen Andachtsbüchern (sowohl für die Bruderschaft des allerheiligsten Altarssakrament als für die Gläubigen insgesamt) verschwimmen die wertvolle vaterländische Tradition (führende Gebete und namhafte Gesänge) und die katholische Erneuerung.

Keywords: Cultural history of Hungary, 18th Century, confraternity, devotion, book history